

Antwoord Supyire

Jurgen van den Heuvel

Analyse

Vergelijk de eerste paar getallen:

- 5 kaŋkuro
- 14 ke ná sicyèèrè
- 24 beŋjaaga ná sicyèèrè
- 32 beŋjaaga ná kè ná shùùnnì

Het wordt al snel duidelijk dat de tonen niet van invloed zijn op de betekenis van de cijfers. Uit 14 en 24 blijkt dat *sicyèèrè* 4 is en *ke* is dan 10, waarbij *na* de twee getallen verbindt door ze op te tellen. Nu moet dan *beŋjaaga* 20 zijn en *shùùnnì* is 2.

- 71 beetàànrè ná kè ná niŋkin
- 171 ŋkwuu shuunní ná kè ná niŋkin
- 408 kàmpwòò ná báátàànrè
- 813 kàmpwòhii shuunní ná kè ná tàànrè

Met behulp van de rest van de getallen kunnen we de cijfers zoals hieronder gegeven vaststellen.

- 1 niŋkin
- 2 shuunni
- 3 taanre
- 4 sicyèere
- 5 kaŋkuro
- 8 baataanre
- 10 kè
- 20 beŋjaaga
- 60 beetaanre
- 80 ŋkwuu
- 400 kampwoo/kampwòhii

Getallen boven de 160

Vanaf 160 wordt gebruik gemaakt van de getallen voor 80 en 400. Uit *ŋkwuu shuunní ná kè ná niŋkin* (171) blijkt dat *ŋkwuu shuunní* 160 is en *shuunni* is 2 (zie hierboven), dus *ŋkwuu* moet 80 zijn, waarbij de twee getallen met elkaar vermenigvuldigd worden omdat er geen *na* tussen staat. Dit werkt ook zo met getallen boven de 400¹. 800 is *kàmpwòhii shuunní* = 400×2 .

bee-/baa-

Er ligt nog één probleem te wachten voordat we naar de eerste opdracht kunnen.

Vergelijk de volgende getallen:

- 3 taanre
- 8 baataanre $3 + 5$
- 60 beetaanre 3×20

¹kampòhii is het meervoud van kampwoo. ŋkwuu is ook meervoud van het verder in de opdracht niet gegeven ŋkuu.

Hieruit kunnen we afleiden dat *baa* +5 betekent en dat *bee* ×20 betekent. Deze voorvoegsels kunnen we vervolgens ook voor *shuunni* (2) zetten.

2 shuunni
 7 baashuunni 2 + 5
 40 beeshuunni 2 × 20

Opdracht 1

a. baatàànrè 8
 b. kàmpwòhii sicyèéré ná ké ná nìjkin 1611
 c. ìkwuu taanré ná bėjjaágá 260
 d. kàmpwòd ná ìkwuu shuunní ná bééshùnni 600
 e. bejjaaga nà kàjkirò 25

Tonen

Zoals al opgemerkt hebben de tonen geen invloed op de betekenis van de woorden. Maar de tonen veranderen wel en voor de tweede opdracht moeten we weten hoe de tonen veranderen om ze zelf op te kunnen schrijven. Om het toonprobleem op te lossen heb je ook de informatie uit opdracht 1 nodig. De verandering van de tonen wordt veroorzaakt door de toon ervoor. De woorden zijn in te delen in drie verschillende groepen waarvan per groep de toonverandering zich op dezelfde manier gedraagt.

Groep 1

Groep 1² bestaat slechts uit het woord *ná*.

Toon ervoor	Eigen toon
hoog ´	hoog ´
laag `	hoog ´
midden	laag `

Ter illustratie volgen hier een paar voorbeelden.

hoog ìkwuu shuunní ná ké ná nìjkin (171)
 laag kàmpwòd ná báatàànrè (408)
 midden ké nà sicyèèrè (14)

Groep 2³

- nìjkin
- shùnni
- taanré
- sicyèèrè
- ìkwuu
- kàmpwòd/kàmpwòhii

Toon ervoor	Eigen toon
hoog ´	laag `
laag `	laag `
midden	laag ` (bij baa-/bee-) midden-hoog (bij vermenigvuldiging)

Voorbeelden:

²Dit woord heeft van zichzelf een hoge toon.

³Woorden uit groep 2 hebben van zichzelf een lage toon.

hoog $k\epsilon$ ná *sicyèèrè* (14)
 laag *bejjaaga* ná $k\grave{e}$ ná *shùùnnì* (32)
 midden *baatàànrè* (8; opdracht 1a)
 $\grave{y}kwuu$ *shuunní* ná $k\acute{e}$ ná *nìjkin* (171)

Groep 3⁴

- *kajkuro*
- $k\epsilon$
- *bejjaaga*
- *baa-*
- *bee-*

De middentoon van deze woorden past zich volledig aan aan de toon ervoor. Alleen als er geen ander woord voor staat behouden ze hun middentoon.

Toon ervoor	Eigen toon
hoog ´	hoog ´
laag `	laag `
geen	midden

Voorbeelden:

hoog *beetàànrè* ná $k\acute{e}$ ná *nìjkin* (71)
 laag *bejjaaga* ná $k\grave{e}$ ná *shùùnnì* (32)
 bejjaaga ná *kànkùrò* (25; opdracht 1e)
 geen $k\epsilon$ ná *sicyèèrè* (14)

Opdracht 2

- a. $65 = 60 + 5$ *beetàànrè* ná *kajkùró*
 b. $190 = 80 \times 2 + 20 + 10$ $\grave{y}kwuu$ *shuunní* ná *béjjaágá* ná $k\acute{e}$
 c. $1567 = 400 \times 3 + 80 \times 4 + 40 + 7$ *kàmpwòhii* *taanré* ná $\grave{y}kwuu$ *sicyèéré* ná *béeshùnnì* ná *bááshùnnì*

⁴Deze woorden hebben van zichzelf een middentoon.

Oplossing van opgave 3 (Nederlands): betekenis(sen?) van *kunnen*

Arie Verhagen

Inleiding

De grote standaardgrammatica van het Nederlands, de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS), maakt een onderscheid tussen twee gebruikswijzen van “hulpwerkwoorden van modaliteit” dat in de taalkunde algemeen gangbaar is. De ANS noemt het gebruik van *kunnen* in

- (1) Jan kan wel verhinderd zijn

“eigenlijk modaal”: *kunnen* zegt niets over Jan, maar alleen maar: ‘Het is mogelijk dat Jan verhinderd is’, als inschatting van de spreker. Daarentegen heet

- (2) Jan kan niet komen

“oneigenlijk modaal”, omdat *kunnen* hier wèl iets over Jan zegt; het betekent ongeveer ‘in staat zijn tot’, ‘de capaciteit hebben om’.

Vraag a

De eerste opgave was om dit onderscheid toe te passen op acht andere zinnen en de keuzes toe te lichten. Daarbij werd vermeld dat er ingewikkelde gevallen bij zitten, waarvan sommige ook dubbelzinnig zijn, en dus bij beide rubrieken in te delen zijn. Vooral bij de moeilijke gevallen is de toelichting cruciaal: is er een goede redenering toegepast om een keuze te motiveren?

Het is altijd een goed idee te beginnen met de duidelijkste gevallen, en die komen in dit geval in drie soorten: a) gevallen die ondubbelzinnig “eigenlijk” zijn (*kunnen* duidt duidelijk géén eigenschap van het onderwerp aan), b) gevallen die ondubbelzinnig “oneigenlijk” zijn (*kunnen* duidt duidelijk een eigenschap van het onderwerp aan), c) gevallen die duidelijk dubbelzinnig zijn: twee goed onderscheiden betekenissen hebben die precies samenvallen met het verschil tussen “eigenlijk” en “oneigenlijk”. Op deze basis kun je de volgende gevallen in ieder geval alvast indelen:

(3)	Klaas-Jan kan goed voetballen.	oneigenlijk
(4)	De tafel kan vervoerd worden.	oneigenlijk
(5)	Fidel kan wel ziek zijn.	eigenlijk
(6)	Katja kan ook op het feestje komen.	[allebei]
(7)	Jan kan knap vervelend zijn.	??
(8)	Jan kan een goede advocaat worden.	[allebei]
(9)	U kunt op de bank gaan zitten.	??
(10)	Het kan gaan regenen.	eigenlijk

Toelichting

Eerst even de *allerduidelijkste* gevallen. In (3) gaat het heel duidelijk over de *capaciteiten* van Klaas-Jan als voetballer, terwijl het in (10) even duidelijk *niet* over de capaciteiten van wat-

dan-ook (om te gaan regenen) gaat – het ‘onderwerp’ is ook nogal weinigzeggend (het heet niet voor niets ‘loos’). Zin (4) gaat dan wel niet over capaciteiten (want daarmee *doe* je altijd iets, en dit is een lijdende zin), maar kan wel makkelijk opgevat worden als een kwalificatie van de *eigenschappen* van de tafel die het mogelijk maken om hem te vervoeren. Er kan natuurlijk ook iets heel anders aan de hand zijn. Stel je voor dat de tafel vervoerd moet worden maar helemaal ingeklemd staat tussen andere spullen. Als je die weggehaald hebt, kun je ook heel goed zin (4) gebruiken: nu zijn er geen belemmeringen meer om hem te vervoeren. Dan lijkt het minder te gaan over de eigenschappen van de tafel, en meer over de bijkomende omstandigheden. Maar het zijn nog steeds wel omstandigheden in de werkelijkheid die met het vervoer van de tafel te maken hebben, niet over een ‘zuivere’ inschatting van de spreker over iets waar hij niet zeker over is. Daarom houden we het toch bij ‘oneigenlijk’. Zin (5) is juist wel een geval van een inschatting door de spreker, over iets waarover hij geen zekerheid heeft, en dus “eigenlijk” modaal.

Dan nu naar de dubbelzinnige gevallen, om te beginnen zin (8). Daarbij zijn zowel de lezing “Het is mogelijk dat Jan een goede advocaat wordt” (spreker-inschatting, eigenlijk modaal) als “Jan heeft de capaciteiten om een goede advocaat te worden” (oneigenlijk modaal) heel goed mogelijk. Maar ook bij zin (6) valt er zo’n dubbelzinnigheid op te merken. Eén lezing is dat de spreker onzeker is over de komst van Katja, maar wel de mogelijkheid daarvan open laat, b.v. om te verklaren waarom hij per se naar dat bepaalde feestje wil: *Katja kan ook op het feestje komen!*, “eigenlijk modaal” dus. Maar aan de andere kant kan de zin ook heel goed gebruikt worden wanneer de vraag is of Katja wel op het feestje kan komen, omdat iedereen weet dat ze al een tijdje ziek is: *Ja hoor, ze is intussen beter: Katja kan ook op het feestje komen!* Dan is het dus wel degelijk een mededeling over de eigenschappen van Katja die het *haar* mogelijk maken om op het feestje te komen, dus “oneigenlijk modaal”.

Resten de twee overgebleven gevallen, eerst (7). Een reden waarom veel mensen dit een twijfelgeval vinden is in de eerste plaats dat deze zin uitdrukt dat Jan ‘met enige regelmaat’, ‘in bepaalde omstandigheden’ vervelend *is*, en niet zozeer dat hij bepaalde capaciteiten heeft. Daarmee lijkt het dus vooral de uitdrukking van een oordeel (en wel een negatief oordeel) door de spreker te zijn. Verder lijkt het begrip “capaciteit” in eerste instantie niet goed van toepassing; als je van een capaciteit spreekt, gaat het om iets dat voor de persoon in kwestie een doel is, bijvoorbeeld, en dat is hier toch eigenlijk niet van toepassing: wie vindt vervelend zijn nou leuk? Aan de andere kant zegt *kunnen* wel degelijk iets over bepaalde eigenschappen van Jan. En kijken we naar de zin *Jan kan heel aardig zijn*, dan zien we dat daarvan wel makkelijk te zeggen is dat hij gaat over een bepaalde capaciteit van Jan, maar het enige verschil met (7) is dat de kwalificatie nu positief is: Jan heeft de capaciteit om aardig te zijn. Waar toch weer tegenover staat dat deze zin niet *alleen* maar over die capaciteit gaat: meestal interpreteer je ’m toch zo dat de spreker Jan kwalificeert als in principe een aardig persoon. Kortom, beide omschrijvingen lijken van toepassing, maar zonder dat het eigenlijk uitmaakt (wat wel het geval is bij de eerder besproken dubbelzinnige gevallen).

Het lastige van (9) is dat deze zin in feite een uitnodiging is aan de U-in-kwestie om op de bank te gaan zitten, maar is zo’n uitnodiging nu “eigenlijk” of “oneigenlijk” modaal? Het eerste zou inhouden dat de spreker het mogelijk acht dat de U gaat zitten, en dat is toch niet echt wat de zin uitdrukt. Het tweede zou de mededeling inhouden dat de U de capaciteit heeft om op de bank te gaan zitten, en dat heeft op zijn minst een hoog nogal-wiedes-gehalte: natuurlijk heeft U die capaciteit! Hier is het punt dus dat *geen* van beide omschrijvingen goed van toepassing zijn.

Vraag b

Als achtergrond bij deze vraag werd gegeven dat de aan- of afwezigheid van *kunnen* in een zin geen verschil lijkt te maken voor het soort communicatieve handeling die je met een zin

verricht (b.v. een advies geven): beide a-varianten van onderstaande tekstjes zijn coherent, terwijl allebei de b-varianten dat niet zijn:

- (11)a Het kan gaan regenen. Dus neem je paraplu maar mee.
b #Het kan gaan regenen. Dus laat je paraplu maar thuis.

- (12)a Het gaat regenen. Dus neem je paraplu maar mee.
b #Het gaat regenen. Dus laat je paraplu maar thuis.

De vraag was: als we ervan uitgaan dat *kunnen* toch wel iets uitmaakt voor de communicatieve handeling, wat is dat dan?

Het antwoord is vrij simpel: zonder *kunnen* is het advies in feite nogal dwingend, met *kunnen* is het minder krachtig; het laat eventueel enige *ruimte* voor een andere afweging, waardoor het ook beleefder klinkt. Dat ‘klopt’ natuurlijk ook helemaal met het feit dat *kunnen* een mogelijkheid aangeeft, geen zekerheid. Wel luistert de formulering van het antwoord vrij nauw: het gaat bij *kunnen* om een advies dat minder krachtig is, en het is dus *niet* juist om te zeggen dat de spreker de opties *open* laat, en de keuze *overlaat* aan de luisteraar; de bovenstaande tekstjes laten juist duidelijk zien dat de spreker de hoorder wel degelijk één bepaalde kant uit stuurt.

Vraag c)

De eerste helft van deze vraag bestond in feite uit de opgave om na te gaan of de communicatieve afzwakking die bij bovenstaande tekstjes valt vast te stellen, ook opgaat voor de zinnen (3) t/m (8), door daar ook passende tekstjes bij te construeren. Dat hangt natuurlijk sterk af van de gekozen vervolgzinnen, en in sommige gevallen is er enige creativiteit nodig om een vervolg te bedenken dat op zich past bij zowel de zin met *kunnen*, als die zonder (en anders is een vergelijking lastig). Maar in het algemeen is vrij makkelijk vast te stellen dat het gebruik van *kunnen* correspondeert met afzwakking, niet met omkering van het communicatieve effect. Hieronder staan een paar voorbeelden van denkbare tekstjes.

- (3)a Klaas-Jan kan goed voetballen. Dus laten we die opstellen.
Klaas-Jan voetbalt goed.
b #Klaas-Jan kan goed voetballen. Dus laten we iemand anders opstellen.
Klaas-Jan voetbalt goed.
- (4)a De tafel kan vervoerd worden. Dus zeg maar waar hij moet staan.
(De tafel wordt vervoerd.)
b #De tafel kan vervoerd worden. Dus je moet een nieuwe kopen.
(De tafel wordt vervoerd.)
- (5)a Fidel kan wel ziek zijn. Dus open de vergadering nou maar.
Fidel is ziek.
b #Fidel kan wel ziek zijn. Dus laten we nog even op hem wachten.
Fidel is ziek.
- (6)a Katja kan ook op het feestje komen. Dus we moeten iets meer limonade inslaan.
Katja komt ook op het feestje.
b #Katja kan ook op het feestje komen. Dus we hebben ruim genoeg.
Katja komt ook op het feestje.
- (7)a Jan kan knap vervelend zijn. Dus ik wil niet meer met hem samenwerken.
Jan is knap vervelend.

- b #Jan kan knap vervelend zijn. Dus ik werk graag met hem samen.
 Jan is knap vervelend.
- (8)a Jan kan een goede advocaat worden. Dus laat hem deze zaak maar voorbereiden.
 Jan wordt een goede advocaat.
- b #Jan kan een goede advocaat worden. Dus vertrouw hem deze zaak niet toe.
 Jan wordt een goede advocaat.

Daarmee komen we aan de tweede helft van deze vraag: maakt het verschil tussen “eigenlijk” en “oneigenlijk modaal” iets uit voor het communicatieve effect? Om deze vraag te beantwoorden zijn niet alle gevallen even handig: eigenlijk is alleen aan de duidelijk dubbelzinnige gevallen –(6) en (8) dus– te zien of het verschil in gebruik een verschil in communicatief effect met zich meebrengt. Dan blijkt, wellicht verrassend genoeg, dat het onderscheid tussen eigenlijk-modaal en oneigenlijk-modaal voor het communicatieve effect van *kunnen* in wezen niet uitmaakt. Iedere keer verleent een zin met *kunnen* steun aan eenzelfde soort conclusie als een zin zonder *kunnen*, zij het wel zwakker. Bijvoorbeeld (6): ongeacht of de spreker alleen maar de mogelijk oppert dat Katja komt of dat hij meedeelt dat Katja weer beter is en dus in staat is om te komen, in beide gevallen geeft de mededeling enige (zij het niet de sterkst denkbare) steun aan het idee dat het verstandig is om met de mogelijke komst van Katja rekening te houden (en dus bijvoorbeeld iets extra’s in te slaan).

De conclusie die we hieruit kunnen trekken is dat de overkoepelende, algemene betekenis van *kunnen* op dit communicatieve vlak ligt. Je *hoeft* dus niet per se te weten hoe de mededeling zich precies tot de werkelijkheid verhoudt, d.w.z. hoeveel spreker-inschatting er in zit en hoeveel feitelijke basis – voor de communicatie maakt dat in het algemeen niet eens veel verschil. Daarmee is dus ook verklaarbaar waarom het onderscheid tussen eigenlijk en oneigenlijk modaal vaak lastig te maken is: je hoeft het vaak niet te weten om het woord toch prima te kunnen gebruiken!

Tot slot: het lastige voorbeeld (9) is hier ook goed mee te verbinden. Het zegt a.h.w., omslachtig uitgedrukt: “Ik stel voor, niet al te sterk, dat we er rekening mee houden dat u op de bank gaat zitten” (of het nu over uw vermogen daartoe gaat of over de inschatting van de spreker, maakt niet echt uit), en dat komt in de gegeven situatie, doordat niet de *sterkst* denkbare steun voor dit voorstel wordt gepresenteerd, neer op een beleefde uitnodiging. Maar niet voor niets hoefde je vraag c voor deze zin niet te maken...

En als toegift: deze opgave demonstreert ook de voortgang van (taalkundig) onderzoek op een aardige manier. Zoals je hier kunt zien, is de beschrijving in de *ANS* (nog) niet compleet. Om de lege plekken op te vullen is telkens nieuw onderzoek nodig. In dit geval is daarmee een begin gemaakt in de doctoraalscriptie van de Leidse student Martijn Kager, waarmee hij de Taalunie-scriptieprijs won voor de beste scriptie in Nederland en Vlaanderen in 2009 (zie <http://taalunieversum.org/onderwijs/scriptieprijs/>), en waarop deze opgave gebaseerd is.

De Akkadische verleden tijd

Het Akkadisch is een Semitische taal die vanaf ongeveer 2500 v. Chr. tot het begin van de jaartelling werd gesproken in Mesopotamië, het huidige Irak. Deze opgave gaat over het zogeheten Oud-Babylonisch, het dialect van het Babylonische Rijk.

Hieronder staan eenentwintig Akkadische werkwoorden met hun betekenis. In het rijtje rechts staat de verleden tijd 3^e persoon enkelvoud van die werkwoorden (bijv. 'hij/zij liep'), maar in een andere volgorde.

alākum <i>gaan</i>		īmil
amārum <i>zien</i>		iṣrus
apālum <i>antwoorden</i>		īmur
arāḥum <i>verorberen</i>		uṣi
banûm <i>bouwen</i>		illik
ḥalāṣum <i>uitpersen</i>		ušib
maqātum <i>vallen</i>		īriq
nadānum <i>geven</i>		iḥluṣ
nakārum <i>veranderen</i>		išlul
naṭāpum <i>uitrukken</i>		ikkir
parāsum <i>snijden</i>		išām
ramûm <i>gooien</i>		urid
rāmum <i>houden van</i>		ibni
šalālum <i>roven</i>		iddin
šālum <i>vragen</i>		irām
šāmum <i>kopen</i>		imqut
wašābum <i>zitten</i>		irmi
wamālum <i>bedekt worden</i>		īpul
warāqum <i>geel worden</i>		ittip
warādum <i>afdalen</i>		išāl
waṣûm <i>uitgaan</i>		īruḥ

1. Geef de betekenis van de verleden tijden.
2. Eén van de werkwoorden heeft een onregelmatige verleden tijd. Welke is dat? Welke verleden tijd zou je verwachten?
3. Welke verleden tijd verwacht je voor de volgende werkwoorden?

lakādum *rennen*

alātum *opslokken*

kānum *recht zijn*

watārum *overvloedig worden*

wabālum *dragen*

nadûm *werpen, leggen*

awûm *spreken*

Klinkers met een macron (lengtestreep) of circumflex (dakje) worden lang uitgesproken. De <h> spreek je uit als de Nederlandse *ch* in *toch*. De <q> wordt wat verder achterin de mond uitgesproken dan de Nederlandse *k*. De <š> en <š> worden meestal uitgesproken als respectievelijk de Nederlandse *sj* in *haasje* en *ts* in *bots*. We weten niet zeker hoe de <č> werd uitgesproken.

JAVAANS SCHRIFT: UITWERKING

Opgave Taalkunde-Olympiade, 13 februari 2010
Auteur: Martin Baasten

Javaans is een Austronesische taal, verwant aan het Indonesisch, die wordt gesproken op het eiland Java. Tot in de twintigste eeuw werd de taal geschreven met een speciaal Javaans schrift.

Hieronder staan twee lijsten. In de eerste vind je een aantal woorden in Javaans schrift; de tweede lijst bevat de uitspraak van deze woorden met hun betekenis. (In deze opgave is de betekenis van de woorden overigens niet van belang.)

LIJST 1

a)	f)	k)	p)
b)	g)	l)	q)
c)	h)	m)	r)
d)	i)	n)	s)
e)	j)	o)	t)

LIJST 2

1) <i>gopès</i> 'gesleten'	11) <i>gahèm</i> 'geheim'
2) <i>najar</i> 'onderwijzen'	12) <i>wètèn</i> 'lange stok'
3) <i>dugdèr</i> 'volksfeest'	13) <i>ñambəl</i> 'sambal maken'
4) <i>boran</i> 'voetangel'	14) <i>malikat</i> 'engel'
5) <i>māñcalan</i> 'politieagent'	15) <i>pəntil</i> 'vruchtknop'
6) <i>təluh</i> 'hekserij'	16) <i>kantōr</i> 'kantoor'
7) <i>kəsiriŋ</i> 'geschampt'	17) <i>kiñcaŋ</i> 'gezel'
8) <i>kontab</i> 'bekend'	18) <i>jawa</i> 'Java'
9) <i>juruh</i> 'suikerstroop'	19) <i>caban</i> 'afdeling'
10) <i>babad</i> 'geschiedenis'	20) <i>yumani</i> 'onderwereld'

VOOR DE OPDRACHTEN, ZIE DE VOLGENDE PAGINA

Opdracht A

Geef aan welk woord bij welke uitspraak hoort.

Je hoeft op je antwoordblad niet alle woorden over te schrijven; geef de overeenkomsten aan in de vorm (a-5), (b-3) enz. (Wel kun je voor jezelf natuurlijk de juiste uitspraak onder de woorden in Lijst 1 noteren.)

Opdracht B

Schrijf van onderstaande Javaanse woorden de uitspraak op:

- 1) 'cultuur';
- 2) 'steeds maar';
- 3) 'knikkebollen';
- 4) 'buis';
- 5) 'scheef'.

N.B.

a klinkt als *e* in *lopen*

è klinkt als *e* in *bel*

c klinkt als *tsj* in *tsjilpen*

ḍ klinkt als een 'dikke' *d*

g klinkt als *g* in het Engelse *girl*

j klinkt als *j* in *jungle*

ñ klinkt als *nj* in *Spanje*

ŋ klinkt als *ng* in *zingen*

OPGAVE JAVAANS – UITWERKING

Taalkunde-Olympiade, Universiteit Leiden, 2010

Auteur: Dr. Martin F.J. Baasten

OPDRACHT A

Twee dingen vallen direct op:

(1) woord (i) begint met 2 x hetzelfde teken;

(2) woord (d) heeft de eenvoudigste structuur.

Dit zal overeenkomen met respectievelijk (10) *babad* en (18) *jawa*. We kennen dan de tekens *ba*, *ja* en *wa* en we hebben te maken met een *lettergrepenschrift*: elk teken is een medeklinker + *-a*. Het einde van (i-10) bestaat dan uit *da* + een ‘klinkerstopper’.

Het teken *ja* komt ook voor in (e) , dus dat moet (2) *ja-ja-r* zijn (kennelijk is er voor de *-r* aan het eind van een woord een apart teken). We zien het ook in (b) , wat met (9) *juruh* overeen moet komen. De ‘staart’ aan het teken duidt de klinker *-u* aan: *ju-ru-h* (de slot-*r* is dus niet hetzelfde als het teken *ra*; kennelijk is er ook voor de *-h* aan het eind van een woord een apart teken).

Vanwege de slot-*h* en de staart van de *-u* herkennen we nu ook (s-6) *tə-lu-h*; we kennen daarmee de tekens *ta* en *la*; de platte haak erboven is de klinker *-ə*. Nu gaat het sneller: (q-20) *yu-ma-ni* levert de tekens *ya*, *ma* en *na*, plus de klinker *-i*: een ‘rondje’ boven de letter. Met behulp van *ba* zien we ook (c-19) *ca-ba-η* (let op het verschil tussen het teken *ya* en de ‘komma’, die voor de slot-*η* moet staan). Ook gemakkelijk zijn nu de woorden (g-7) *kə-si-ri-η* en (p-14) *ma-li-ka-t*.

Omdat we in (m) de letters *ba* en *ra-η* herkennen, moet dit (4) *bo-ra-η* zijn. De twee tekens rond *ba* staan dus voor de klinker *-o*: *bo*. Vervolgens zetten we (l-11) *geh-em* bij elkaar. Hierin herkennen we *gə-hè-m*, dus moet *ha* voor *hè* staan: *ha* is dan *ha* en als het teken alleen staat (zonder *ə* erna), is het kennelijk de klinker *-è*. Dit kunnen we controleren aan (h-12) *wè-tè-η* en aan het woord (t-1) *go-pè-s*.

Van woord (r) begrijpen we *ko-?-b*, dus dit zal (8) *kontab* zijn. Het middenstuk moet voor *-nta-* staan; we herkennen het teken *na* en het teken eronder lijkt erg veel op *ta*. De reden dat deze laatste eronder staat, zal zijn dat daarmee de klinker van *na* komt te vervallen. Dit wordt bevestigd door (j-16) *kantor*: de tekens die samen de *o* aanduiden, staan weliswaar rondom *na* geplaatst, maar door het onderteken *ta* heeft *na* zelf geen klinker; die klinker hoort dus bij het onderteken *ta*. (Een onderteken kan er dus

anders uitzien dan de ‘gewone’ letter!) Hetzelfde gebeurt nu bij (n-15) ပါနီလီယူ *pə-n-ti-l*.

Van woord (k) ကိကီဂီဂီ begrijpen we *ki-?-η*, dus dit moet (17) *ki-ñ-ca-η* zijn, waarbij ကီကီ het teken voor *ñ* moet zijn, dat geen klinker heeft omdat er een onderteken bij staat. Dat laatste moet dus *ca* zijn (en net als bij *ta* ziet dit onderteken er anders uit dan het ‘gewone’ teken ကီ *ca*.)

Nu begrijpen we ook meteen (f-5) မီကီကီလီယူ *mə-ñ-ca-la-η* en daarmee uiteraard ook (o-13) ကီကီမီလီယူ *ñ*a-m-bə-l, waarbij het onderteken *ba* (hier met klinker -ə) er weer anders uitziet dan het gewone teken ကီ *ba*.

Blijft over (a-3) သုဂဒဲရီ *du-g-dè-r*. Het teken သု *da* (hier met klinker -u) ziet er inderdaad weer anders uit dan het onderteken သု.

OPDRACHT B

Op grond van het bovenstaande kun je nu opdracht B eenvoudig oplossen:

- 1) ကီကီယူ *bu-da-ya*
- 2) ပါနီ *pi-jə-r*
- 3) ကီကီကီ *η*a-n-tu-k (het onderteken *ta* heeft hier de ‘staart’ van de klinker -u)
- 4) ကီကီကီ *co-ro-η*
- 5) ကီကီကီကီ *mè-ñ-co-s*

(Alles bij elkaar dus best wel makkelijk...)